

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i'r:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad:	19 Medi 2024
Pwnc:	Adroddiad Blynyddol Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2023-24
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 MarcJones@ynysmon.llyw.cymru
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor, Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru
<p>Natur a Rheswm dros Adrodd:</p> <p>Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ei gwneud hi'n ofynnol i'r Pwyllgor oruchwyllo unrhyw feysydd o dwyll a gaiff eu hadnabod mewn adroddiad blynyddol a monitro'r cynlluniau gweithredu er mwyn mynd i'r afael ag unrhyw wendidau a'u rheoli (3.4.8.9.5). Maent hefyd yn nodi'r angen i'r Pwyllgor ystyried y sicrwydd a ddarperir gan archwilio mewnol (3.4.8.9.6).</p> <p>Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno'r gweithgaredd Archwilio Mewnol a gynhaliwyd yn ystod 2023-24 i leihau'r risg o dwyll, llwgrwobrwyo a llygredd rhag digwydd o fewn y Cyngor ac yn ei erbyn ac mae'n dod i gasgliad ynghylch effeithiolrwydd trefniadau'r Cyngor ar gyfer lleihau'r risg o dwyll.</p>	

1. CYFLWYNIAD

- 1.1. Mae Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS) yn ei gwneud yn ofynnol i'r gwasanaeth archwilio mewnol arfarnu'r posibilrwydd y bydd twyll yn digwydd a sut mae'r sefydliad yn rheoli'r risg o dwyll (Safon 2120).
- 1.2. Yn ychwanegol at hynny, mae Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 yn datgan bod rhaid i swyddog ariannol cyfrifol y Cyngor (Swyddog Adran 151) sicrhau bod ei systemau rheolaeth cyfrifeg yn cynnwys mesurau sy'n caniatáu i wallau a thwyll gael eu hatal a'u canfod.

2. ARGYMHELLIAD

- 2.1. Bod y Pwyllgor yn ystyried ac yn cynnig sylwadau ar y gweithgaredd a gynhaliwyd yn ystod 2023-24 i leihau'r risg o dwyll, llwgrwobrwyo a llygredd rhag digwydd o fewn y Cyngor ac yn ei erbyn ac yn nodi'r sicrwydd a ddarparwyd i'r Pwyllgor am effeithlonrwydd trefniadau'r Cyngor i leihau'r risg o dwyll.

Adroddiad Blynyddol Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2023-24

Awst 2024

Marion Pryor BA MA CMIIA CPFA ACFS

Pennaeth Archwilio a Risg

Cynnwys

Cyflwyniad _____	2
Pam fod Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd yn Bwysig? _____	3
Y Cyd-destun Presennol _____	3
Asesiad o Drefniadau Atal Twyll o fewn y Cyngor _____	4
Cynnydd wrth Weithredu Argymhellion yr Archwilydd Cyffredinol _____	7
Achosion o Geisio Twyllo'r Cyngor yn ystod 2023-24 _____	8
Casgliad _____	9
Atodiad 1 – Beth yw Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd? _____	9
Atodiad 2 – Cyflawni'r Cynllun Gweithredu Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2022-2025 _____	11
Atodiad 3 – Rhybuddion y Rhwydwaith Cenedlaethol Atal Twyll _____	17

Cyflwyniad

1. Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno'r gweithgareddau a gynhaliwyd yn ystod 2023-24 i leihau'r risg o dwyll, llwgrwobrwyo a llygredd¹ rhag digwydd o fewn Cyngor Sir Ynys Môn ac yn ei erbyn.
2. Mae hyn yn cefnogi gofynion Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus, 2022 (PSIAS), lle mae'n ofynnol i'r gwasanaeth archwilio mewnol arfarnu'r posibilrwydd y bydd twyll yn digwydd a sut mae'r sefydliad yn rheoli'r risg o dwyll (Safon 2120).
3. Hefyd, mae Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014, yn datgan bod rhaid i swyddog ariannol cyfrifol y Cyngor (Swyddog Adran 151) sicrhau bod ei systemau rheoli cyfrifeg yn cynnwys mesurau atal a chanfod gwallau a thwyll.
4. Roedd [adroddiad](#) gan Archwilydd Cyffredinol Cymru yn 2019 yn datgan nad yw gwerth y colledion oherwydd twyll yn y sector cyhoeddus yn hysbys. Roedd [adroddiad](#) gan Swyddfa'r Cabinet yn 2019 yn nodi bod yr ystod isaf ac uchaf ar gyfer y colledion tebygol yng ngwariant y llywodraeth rhwng 0.5% a 5% o'r gwariant.
5. Gan ddefnyddio'r amcangyfrifon hyn, mae'n awgrymu y gallai colledion yn sgil twyll a chamgymeriadau fod rhwng £1.04 miliwn a £10.4 miliwn y flwyddyn, yn seiliedig ar [gyllideb](#) refeniw gros y Cyngor ar gyfer 2023-24.
6. Roedd [adroddiad](#) pellach ynghylch twyll gan Archwilydd Cyffredinol Cymru a gyhoeddwyd yn 2020 yn gwneud 15 argymhelliad ar gyfer cyrff cyhoeddus yng Nghymru.
7. Mae'r adroddiad hwn yn asesu effeithiolrwydd trefniadau'r Cyngor i leihau'r risg o dwyll, a'i gynnydd wrth ymateb i argymhellion yr Archwilydd Cyffredinol. Mae'n amlgu rhai o'r meysydd lle mae'r risg o dwyll yn bodoli'n barod, a meysydd lle mae'n dechrau dod i'r amlwg, ynghyd â heriau a chyfleoedd yn y dyfodol.

¹ Mae esboniad o'r hyn sydd gyfystyr â llwgrwobrwyo a llygredd wedi'i gynnwys yn [Atodiad 1](#)

Pam fod Atal Twyll, Llwgwrwbrwyo a Llygredd yn Bwysig?

8. Mae pob punt a gollir oherwydd twyll, llwgwrwbrwyo a llygredd yn golled i'r pwrs cyhoeddus ac mae'n lleihau gallu'r sector cyhoeddus i ddarparu gwasanaethau i bobl sydd eu hangen.
9. Mewn cyfnod pan mae pwysau ariannol yn cynyddu, mae'n bwysicach nac erioed bod pob corff cyhoeddus yng Nghymru'n ceisio lleihau'r risg o golledion oherwydd twyll, yn ogystal â chefnogi cynaliadwyedd ariannol.
10. Gall twyll gael effaith ar enw da'r sector cyhoeddus hefyd, gan danseilio ymddiriedaeth y cyhoedd ac effeithlonrwydd sefydliadau.
11. Pan fydd cynghorau'n cymryd camau atal twyll effeithiol byddant yn ailadeiladu ymddiriedaeth y cyhoedd ac yn sicrhau bod arian prin yn cael ei ddefnyddio'n effeithiol.
12. Mae'r sector cyhoeddus yn cael ei dargedu'n gynyddol bellach, oherwydd bod y trafodion ariannol yn fwy, ac mae twyllwyr yn gallu gwneud mwy o elw.
13. Yn y cod ymarfer, *Code of Practice on Managing the Risk of Fraud and Corruption*² mae CIPFA yn dadlau:

“Mae cyfrifoldeb ar arweinwyr gwasanaethau cyhoeddus i wreiddio safonau effeithiol ar gyfer atal twyll a llygredd yn eu sefydliadau eu hunain. Mae hyn yn cefnogi llywodraethiant da ac yn arddangos stiwardiaeth ariannol effeithiol a rheolaeth ariannol gyhoeddus effeithiol.”

² [Code of Practice on Managing the Risk of Fraud and Corruption](#), CIPFA, 2014

³ [Fraud Barometer 2023: A snapshot of fraud in the UK](#), KPMG, Chwefror 2024

Y Cyd-destun Presennol

14. Mae pryder gwirioneddol ymysg y sectorau cyhoeddus a phreifat yn y DU fod twyll bellach wedi cyrraedd lefel nas gwelwyd o'r blaen – yn ôl y Swyddfa Gartref, twyll sy'n gyfrifol am dros 40% o droseddau, ond mae'n derbyn llai na 1% o adnoddau'r heddlu.³
15. Mae'n costio biliynau i economi'r DU bob blwyddyn. Mae'r Biwro Cudd-wybodaeth Twyll Cenedlaethol, sy'n rhan o Heddlu Dinas Llundain, wedi cyfrifo bod gwerth y colledion oherwydd twyll a gafodd eu hadrodd yn ystod y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Rhagfyr 2023 yn £2.1 biliwn.
16. Er bod ffigyrau diweddaraf yr Arolwg o Droseddau yng Nghymru a Lloegr ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ym Mawrth 2024 (3.2 miliwn o ddigwyddiadau twyll) yn dangos gostyngiad o 10% mewn troseddau twyll o gymharu â'r flwyddyn a ddaeth i ben ym Mawrth 2023 (3.5 miliwn o ddigwyddiadau), twyll yw'r drosedd fwyaf cyffredin yng Nghymru a Lloegr heddiw.⁴
17. Fodd bynnag, roedd amcangyfrifon yr Arolwg o Droseddau yng Nghymru a Lloegr yn dangos bod llai nag un mewn saith o droseddau twyll yn cael eu hadrodd i'r heddlu neu *Action Fraud* (y ganolfan genedlaethol sy'n caniatáu i'r cyhoedd adrodd am dwyll a throseddau seiber). Mae'r diffyg hwn o ran adrodd am droseddau twyll yn llesteirio ein dealltwriaeth o'r bygythiad.
18. Oherwydd y rhyfel yn Wcráin a'r argyfwng costau byw, risgiau allweddol eraill i fusnesau, megis amharu ar y gadwyn gyflenwi, materion cadw staff a bygythiadau seiber, mae'r cyfleoedd i dwyllo'n parhau i gynyddu a bydd twyllwyr yn manteisio ar y sefyllfa gan ddefnyddio dulliau mwyfwy soffistigedig i gyflawni troseddau.
19. Mewn ymateb, cyhoeddodd llywodraeth y DU ei Strategaeth Twyll⁵ a chyflwynwyd deddfwriaeth newydd, gan gynnwys y drosedd o 'fethu ag atal twyll' yn Neddf Troseddau Economaidd a Thyryloywder

⁴ [Crime in England and Wales](#), Y Swyddfa Ystadegau Gwladol, Mawrth 2024

⁵ [Fraud Strategy: stopping scams and protecting the public](#), Mehefin 2023

Corfforaethol 2023 a dderbyniodd Gydsyniad Brenhinol ym mis Hydref 2023.

20. Bwriad y drosedd hon yw annog sefydliadau i dderbyn cyfrifoldeb am systemau a rheolaethau gwael y gallai unigolion gam-fanteisio arnynt er mwyn torri'r gyfraith. Gall y sefydliad osgoi cael ei erlyn os yw'n gallu profi fod ganddo 'weithdrefnau rhesymol' ar waith pan gyflawnwyd y drosedd dwyll, er mwyn atal y math hwn o dwyll rhag digwydd.
21. Mae'r risg o dwyll hefyd yn cael ei gydnabod fel problem ddifrifol gan nifer o ran y bygythiad mewnlol gan reolwyr a staff. Amlygodd adroddiad⁶ gan Zurich UK, a seiliwyd ar ddata Rhyddid Gwybodaeth gan 43 o luoedd yr heddlu yng Nghymru a Lloegr, fod cynnydd sylweddol yn yr achosion o ddwyn gan weithwyr wrth i gynnydd mewn costau byw esgor ar don o droseddau yn y gweithle.
22. Roedd y cynnydd hwn yn cael ei ailadrodd yn ardal llw Heddlu Gogledd Cymru, gydag achosion o ddwyn gan weithwyr yn cynyddu o 55 yn 2021 i 68 yn 2022; cynnydd o 24%.
23. Ynghyd ag ardaloedd lluoedd heddlu Hampshire, Swydd Gaer a Surrey, roedd ardal llw Heddlu Gogledd Cymru yn y chwarter uchaf o ardaloedd lluoedd yr heddlu a welodd gynnydd yn yr achosion o ddwyn gan weithwyr (y 13eg cynnydd uchaf).
24. Er bod ffigyrau cenedlaethol yn datgelu bod y ffigwr hwn wedi gostwng ychydig yn 2023-24, o 6,560 i 6,244 o weithwyr a gafodd eu dal yn dwyn can eu cyflogwr, mae hyn yn parhau i fod yn fwy na 500 o ddigwyddiadau bob mis yng Nghymru a Lloegr.
25. Mae Zurich wedi gweld cynnydd hefyd mewn hawliadau yswiriant am deilwra cymdeithasol, lle mae twyllwyr yn dylanwadu ar weithwyr er mwyn iddynt wneud taliadau neu rannu manylion banc a chyfrineiriau. Mae hyn yn cynnwys achosion lle mae troseddwyd wedi hacio cyfrif e-bost uwch swyddog ac anfon cyfarwyddiadau talu brys gyda manylion banc ffug at aelodau eraill o staff a sefydliadau allanol.

⁶ [Employee theft jumps by a fifth as cost-of-living pressures mount](#), Zurich UK, Chwefror 2023

Asesiad o Drefniadau Atal Twyll o fewn y Cyngor

26. Mae CIPFA yn cymeradwyo set gyffredin o egwyddorion ar draws y gwasanaethau cyhoeddus er mwyn gwella arfer atal twyll sy'n cael eu nodi yn y ddogfen [Code of Practice on Managing the Risk of Fraud and Corruption](#). Gan ddefnyddio'r cod hwn fel meincnod, cynhaliwyd asesiad yn erbyn y pum egwyddor a gellir gweld crynodeb lefel uchel o'r canlyniadau isod.

Cydnabod Cyfrifoldeb

27. Mae egwyddor gyntaf y Cod yn argymhell y dylai'r corff llywodraethu gydnabod ei gyfrifoldeb am sicrhau fod yr holl risgiau sy'n gysylltiedig â thwyll a llygredd yn cael eu rheoli'n effeithiol ym mhob rhan o'r sefydliad.
28. Mae fframwaith o bolisiau'n bodoli, fel sy'n cael ei argymhell yn y canllawiau, ac mae meddalwedd derbyn polisiau yn monitro a yw staff yn deall ac yn derbyn rhai o'r polisiau. Cyflwynwyd y polisiau a ganlyn i staff er mwyn iddynt gadarnhau eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth ohonynt ac, ar 10/10/23⁷, roedd y cyfraddau derbyn fel a ganlyn:

Polisi	Cyfradd Cydymffurfio
Cod Ymddygiad Swyddogion a Chanllawiau Lleol	90% (976 o 1,083)
Polisi a Chanllawiau Chwythu'r Chwiban	95% (1,024 o 1,083)

29. Fel rhan o'r Strategaeth Atal Twyll ar gyfer 2022-25, mae rhaglen gynhwysfawr yn cael ei darparu er mwyn diweddarau polisiau, codi ymwybyddiaeth am brosesau atal twyll a chyflwyno pecyn E-ddysgu.

⁷ Mae'r meddalwedd derbyn polisiau'n cael ei uwchraddio ar hyn o bryd.

Nodi risgiau twyll a llygredd

30. Mae'r ail egwyddor yn nodi bod adnabod y risg o dwyll yn hanfodol er mwyn deall perygl risgiau penodol, newid ym mhatrymau bygythiadau twyll a llygredd a'r canlyniadau posib i'r sefydliad a'i ddefnyddwyr gwasanaeth.
31. Mae'r Cod yn cefnogi ystyried risgiau twyll a llygredd fel risgiau busnes ac y dylid eu rheoli fel rhan o broses rheoli risgiau'r sefydliad. Mae gan y Cyngor fframwaith rheoli risg aeddfed ac mae'r risg o dwyll yn cael ei ystyried fel rhan o'r broses honno.
32. Ar y cyd â'r Tîm Hyfforddi a Datblygu, darparwyd rhaglen o hyfforddiant atal twyll ym mis Rhagfyr 2023 a mis Mawrth 2024, gan dargedu aelodau etholedig ac aelodau lleyg, a rheolwyr sydd â chyfrifoldebau ariannol a chaffael.

Strategaeth atal twyll a llygredd

33. Mae'r drydedd egwyddor yn argymhell bod angen strategaeth atal twyll ar sefydliadau sydd yn nodi sut mae'n rheoli risgiau a diffinio cyfrifoldebau am weithredu.
34. Mae gan y Cyngor strategaeth sydd wedi'i diffinio'n glir, a gymeradwywyd ar y lefel uchaf (gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, ym mis Rhagfyr 2021), sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau, gan helpu i sicrhau bod y Cyngor yn cymryd y risg o dwyll a llygredd o ddifri.
35. Mae [Atodiad 2](#) yn cynnwys manylion am gynnydd wrth gyflawni'r Cynllun Gweithredu a gynhwysir yn y Strategaeth.

Darparu Adnoddau

36. Mae capasiti ac adnoddau ar gyfer trefniadau atal twyll wedi bod yn brin, yn debyg i'r sefyllfa o fewn holl wasanaethau'r Cyngor.
37. Er hynny, neilltuwyd aelod o'r Tîm Archwilio Mewnol a Rheoli Risg yn ystod y flwyddyn i fod yn gyfrifol am:
 - Ymchwilio i honiadau o dwyll.

- Cydlynu'r data y mae'n rhaid i'r Cyngor ei ddarparu i'r Fenter Twyll Genedlaethol ar gyfer yr ymarfer paru data a gynhelir bob dwy flynedd.
- Ymchwilio i achosion risg uchel a ganfyddir yn ystod ymarfer paru data'r Fenter Twyll Genedlaethol.
- Rhannu rhybuddion gan y Rhwydwaith Atal Twyll Cenedlaethol gyda'r swyddogion perthnasol.
- Mynychu Gweithgor Atal Twyll Partneriaeth Archwilio Gogledd a Chanolbarth Cymru.

38. Treuliodd y Tîm Archwilio Mewnol 67 diwrnod (8%) ar weithgareddau atal twyll yn ystod 2023-24 (28 diwrnod / 4% yn 2022-23), gan gynnwys 7 diwrnod (8 diwrnod yn 2022-23) o waith ar gyfer y Fenter Twyll Genedlaethol a 60 diwrnod (20 diwrnod yn 2022-23) ar waith atal twyll rhagweithiol, delio gydag ymholiadau twyll cyffredinol a chynnal ymchwiliadau.

Gweithredu

39. Mae'r egwyddor olaf yn argymhell bod sefydliadau'n rhoi polisïau a gweithdrefnau ar waith i gefnogi'r strategaeth atal twyll a llygredd a chymryd camau i atal, canfod ac ymchwilio twyll.
40. Mae'n sefydlu y bydd y gallu i weithredu'n ddibynnol ar faint a natur sefydliad a maint ei gapasiti atal twyll. Fodd bynnag, beth bynnag yw maint a gweithgareddau sefydliad, mae angen iddo gymryd camau priodol ac adrodd ar y camau hynny i'w gorff llywodraethu.
41. Y ffordd fwyaf effeithlon ac effeithiol o ymladd twyll yw drwy ei atal rhag digwydd yn y lle cyntaf. Gellir cyflawni hyn drwy rannu gwybodaeth a chodi ymwybyddiaeth.
42. Yn ystod 2023-24:
 - Cynhaliodd banc y Cyngor, Nat West, seminar genedlaethol ar 'Daclo Twyll Gyda'n Gilydd - Y Prif Fygythiadau' i Awdurdodau Lleol.
 - Rhannodd y tîm Archwilio Mewnol rhybuddion gan y Rhwydwaith Atal Twyll Cenedlaethol ag adrannau perthnasol o

fewn y Cyngor yn rheolaidd trwy gydol y flwyddyn (gweler [Atodiad 3](#)).

- Darparwyd rhaglen o hyfforddiant i aelodau etholedig ac aelodau lleyg, a rheolwyr a swyddogion sydd â chyfrifoldebau ariannol a chaffael. Darparwyd 10 sesiwn wyneb yn wyneb ac roedd cyfanswm o 129 wedi mynychu'r sesiynau hyn (gweler niferoedd presenoldeb isod a thaflen yr hyfforddiant ar y dde)

Mynychwyr	Nifer
Aelodau	16
Rheolwyr	17
Swyddogion	35
Staff sy'n defnyddio Systemau Ariannol	61
Ddim yn gallu bod yn bresennol ond wedi mynegi diddordeb	8

Ymwybyddiaeth Twyll a Llygredd

Gall Twyll a Llygredd beri **risgiau difrifol** i'n timau a sefydliad. Rydym i gyd yn gyfrifol am rheoli'r risgiau hyn a gweithredu mewn ffordd ddiogel a chyfreithlon.

Mae'r cwrs hwn yn hanfodol i'r rhai sy'n ymwneud â chynhyrchu a phrosesu **Archebion Swyddogol, anfonebau** a thrafodion **ariannol** eraill.

Hyfforddiant i Reolwyr
Bydd ein sesiwn Rheolwyr yn rhoi gwybodaeth ymarferol i chi am **risgiau Twyll a Llygredd**, ac yn eich arfogi â'r sgiliau sydd eu hangen i'w reoli yn effeithiol.

Hyfforddiant i Swyddogion
Mae'r sesiwn hon yn darparu'r offer angenrheidiol i **adnabod ac atal** ymddygiadau a chynlluniau a allai fod yn llwgr; nid yn unig y bydd Swyddogion yn gallu **amddiffyn eu hunain**, ond hefyd yr Awdurdod a Chyllid Cyhoeddus.

Hyfforddiant i Ddefnyddwyr Systemau Ariannol
Mae'r cwrs byr hwn yn archwilio'r dirwedd **Seiberdroseddu** presennol a thactegau sy'n cael eu ddefnyddio'n aml gan droseddwyr i ddwyn arian a gwybodaeth oddi wrth sefydliadau, ac mae'n **ddysgu hanfodol i ddefnyddwyr systemau Cyllid a Thalu**.

Ystafell Cyfarfod Penmon
Canolfan Fusnes Môn,
Llangefni, Ynys Môn,
LL77 7XA

Sesiwn dysgu wyneb-i-wyneb yw hwn.
Nid oes ystafelloedd dosbarth hybrid ar gael.

Hyfforddiant@YnysMon.llyw.cymru

Archebwch nawr ar Y Gronfa Ddysgu

Dysgu Môn

Cynnydd wrth Weithredu Argymhellion yr Archwilydd Cyffredinol

43. Fe wnaethom asesu cynnydd y Cyngor wrth weithredu'r 15 argymhelliad sydd wedi'u cynnwys yn [adroddiad](#) Archwilydd Cyffredinol Cymru ar dwyll yn y Sector Cyhoeddus yng Nghymru a gyhoeddwyd yn 2020.
44. O'r 15 argymhelliad, roedd un yn berthnasol i Lywodraeth Cymru ac roedd yr 14 arall yn berthnasol i'r sector cyhoeddus ehangach yng Nghymru, gan gynnwys llywodraeth leol.
45. Mewn ymateb i hyn, sefydlwyd Gweithgor Atal Twyll, sef is-grŵp o Bartneriaeth Archwilio Gogledd a Chanolbarth Cymru, er mwyn cydweithio i fynd i'r afael â'r argymhellion oedd yn berthnasol i lywodraeth leol. Roedd hyn yn mynd i'r afael ag un o'r argymhellion yn ymwneud â gwella cydweithio o fewn y sector.
46. Datblygwyd templed 'arfer orau' gan y Gweithgor fydd yn cael ei gyflwyno i gyfarfod nesaf Partneriaeth Archwilio Gogledd a Chanolbarth Cymru ar 1 Hydref 2024, i'w gymeradwyo gan y prif swyddogion archwilio sy'n aelodau o'r Bartneriaeth.
47. Mae Strategaeth Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2022-25 y Cyngor yn nodi llawer o waith sy'n mynd i'r afael â'r argymhellion, ond mae angen gwneud mwy.
48. Roedd yr hyfforddiant ymwybyddiaeth o dwyll addas i'r rôl yn helpu i wella effeithiolrwydd y Cyngor o ran atal, canfod ac ymateb i dwyll.
49. Bydd y gwaith o ddatblygu diwylliant atal twyll y Cyngor yn parhau gyda lansiad y pecyn eDdysgu a'r system Adrodd am Dwyll, ynghyd â'r polisiâu diwygiedig, fydd yn cyd-daro â'r Wythnos Ryngwladol Ymwybyddiaeth o Dwyll ym mis Tachwedd 2024. Bydd hyn yn hyrwyddo pwysigrwydd atal twyll i'r Cyngor a bydd yn rhoi hyder i staff a'r cyhoedd nad yw twyll yn cael ei oddef.
50. Mae'r Cyngor yn ceisio manteisio i'r eithaf ar ei waith yn gysylltiedig â'r Fenter Twyll Genedlaethol a bydd yn parhau i ddadansoddi data fel rhan o'i waith monitro parhaus, a'i ymestyn i gynnwys data cyflogau.
51. Pan fydd twyll yn cael ei nodi a'i daclo'n llwyddiannus, bydd yn derbyn cyhoeddusrwydd er mwyn atgyfnerthu neges gadarn o frig y sefydliad na fydd twyll yn cael ei oddef.
52. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio'n ymwneud ag atal twyll. Mae'n derbyn adroddiadau ar ganlyniadau ymchwiliadau twyll ac mae'n darparu cefnogaeth a chyfeiriad, mae'n monitro ac mae'n dal swyddogion i gyfrif.
53. Er bod gan y Cyngor staff sydd wedi'u hyfforddi ym maes atal twyll ac sy'n cwrdd â safonau proffesiynol cydnabyddedig, mae capasiti'n parhau i fod yn broblem a bydd angen blaenoriaethu adnoddau prin ar sail risg.
54. Yr allwedd wrth ymateb i'r risgiau twyll sy'n wynebu'r Cyngor yw defnyddio'r adnoddau sydd ar gael i ddod â gwasanaethau at ei gilydd i gynnal asesiadau risg cynhwysfawr mewn perthynas â thwyll, gan ddefnyddio staff sy'n meddu ar sgiliau priodol, defnyddio gwybodaeth genedlaethol, yn ogystal â gwybodaeth sy'n benodol i'r sefydliad.
55. Defnyddir yr asesiadau risg twyll hyn fel adnodd byw a'u hymgorffori yn y fframwaith rheoli risg gyffredinol er mwyn sicrhau bod y risgiau a nodir yn cael eu rheoli'n briodol a'u huwchgyfeirio yn ôl yr angen.

Achosion o Geisio Twyllo'r Cyngor yn ystod 2023-24

Twyll Mewnol

56. Ym mis Awst 2023, yn unol â'r Polisi ar gyfer Atal Twyll a Llygredd, cyfeiriodd un o Benaethiaid Gwasanaeth y Cyngor achos posib o dwyll mewnol at y Pennaeth Archwilio a Risg, a bu iddi gynnal ymchwiliad mewnol i'r mater. Cafodd y gweithiwr ei atal o'r gwaith tra bod yr ymchwiliad yn mynd rhagddo.
57. Ar ôl cwblhau'r ymchwiliad, cyflwynodd y Pennaeth Archwilio a Risg adroddiad i'r Prif Weithredwr, a gofynnodd yntau i'r mater gael ei adrodd i Heddlu Gogledd Cymru. Cymeradwywyd hyn gan y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro a'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151, yn unol â'r Cyfansoddiad.
58. Gofynnodd Heddlu Gogledd Cymru i'r gweithiwr wneud trefniadau i gael ei gyfweld ganddynt. Yn dilyn hynny, penderfynodd y gweithiwr ymddiswyddo a derbyniodd y Cyngor ymddiswyddiad y gweithiwr.
59. Ar ôl cael ei gyfweld dan rybuddiad, pan gyfaddefodd y cyn-weithiwr iddo gyflawni trosedd o dan Adran 2 Deddf Twyll 2006, derbyniodd y cyn-weithiwr Rybuddiad Amodol gan Heddlu Gogledd Cymru.

Grant Adfywio Gogledd Môn

60. Ar ôl derbyn atgyfeiriad gan aelod o'r cyhoedd ym mis Mehefin 2023, gofynnodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 i'r tîm Archwilio Mewnol ymchwilio i honiad fod rhywun wedi derbyn grant Adfywio Gogledd Môn gwerth £7,500 trwy dwyll ac nad oedd hawl ganddynt i'r dyfarniad.
61. Ceisiodd ein hymchwiliad gadarnhau p'un a oedd y meini prawf cymhwysra a'r gofynion cymhwysedd wedi'u bodloni pan ddyfarnwyd y grant.

62. Cadarnhaodd ein hymchwiliad fod yr ymgeisydd wedi dilyn y broses ar gyfer ymgeisio am y grant yn gywir a'i fod wedi cyflwyno'r dogfennau y gofynnodd y Cyngor amdanynt. Roedd yr holl ddogfennau a phrawf fod yr ased wedi cael ei brynu yn bodloni gofynion y grant. Roedd yr holl ddogfennau wedi cael eu cyflwyno a'u cyflawni yn y drefn gywir ac o fewn yr amserlen a bennwyd.
63. Daeth panel o swyddogion o fewn y Cyngor i'r casgliad fod prif amcan y cynllun wedi'i fodloni a phroseswyd y cais yn unol â'r casgliad hwn.

Gwaredu â Gwastraff Tai

64. Derbyniodd y cyn Arweinydd, y Cynghorydd Llinos Medi, gŵyn gael aelod o'r cyhoedd ynglŷn â threfniadau prynu deunyddiau a gwaredu gwastraff yn yr Uned Cynnal a Chadw Tai, gan honni fod un cyflenwr penodol yn cael ei ffafrio.
65. Cyfeiriodd y cyn Arweinydd y gŵyn at y tîm Archwilio Mewnol. Cafodd pryderon tebyg eu hymchwilio yn 2021, ond ni chawsant eu cadarnhau. Cyflwynodd yr achwynydd gais Rhyddid Gwybodaeth hefyd a chododd y mater gydag Archwilio Cymru, ond penderfynodd Archwilio Cymru beidio ag ymchwilio ymhellach i'r mater.
66. Oherwydd bod gwariant o dan y contract wedi cynyddu, cynhaliodd y tîm Archwilio Mewnol adolygiad mewnol i asesu p'un a ddilynwyd y gweithdrefnau cywir ac a dderbyniwyd gwerth am arian. Cadarnhaodd yr ymchwiliad bod rheolau caffael wedi eu dilyn, ond nodwyd mân anghysonderau a gordaliadau posib mewn perthynas â thaliadau gwaredu gwastraff. Cytunwyd ar gynllun gweithredu er mwyn cryfhau rheolaethau, adennill gordaliadau a gwella trefniadau rheoli contractau.
67. Roedd yr ymchwiliad, wedi'i gefnogi gan ganlyniad yr ymchwiliadau blaenorol, hefyd yn dod i'r casgliad na ddangoswyd ffafriaeth amhriodol tuag at y darparwyr rheoli gwastraff.

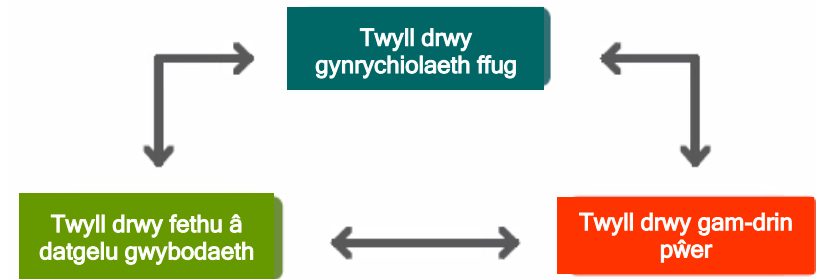
Casgliad

68. Mae rhyw lefel o dwyll yn y sector cyhoeddus yn debygol o ddigwydd hyd yn oed yn ystod cyfnodau arferol, ond roedd 2023-24 yn parhau i fod yn flwyddyn o heriau heb eu tebyg. O wybod bod holl elfennau'r triongl twyll delfrydol sy'n caniatáu i dwyll ffynnu (cymhelliant, cyfle a rhesymoli) wedi cynyddu, rhagwelir y bydd twyll yn parhau i fod yn fygythiad ariannol sylweddol i gynghorau, ac nad oes arwydd ei fod yn arafu.
69. Nid yw'r Cyngor yn ddiogel rhag achosion o ddwyn yn y gweithle, sy'n gallu digwydd ar bob lefel ac am flynyddoedd heb gael ei ganfod. Oni bai bod mesurau amddiffyn addas ar waith gennym, ni fydd gan y Cyngor lawer o obaith adennill arian neu nwyddau sy'n cael eu dwyn a gallai wynebu costau eraill, megis dirwyon gan reoleiddwyr. Mae rheoli'r risg o dwyll a llygredd yn rhan hanfodol o unrhyw gyngor modern, effeithiol sy'n mynd ati i reoli ei adnoddau'n effeithiol er mwyn sicrhau gwerth am arian. Gall y Cyngor leihau'r risg o ddwyn gan weithwyr trwy roi rheolaethau cadarn ar waith ar gyfer gwneud taliadau, cynnal archwiliadau a sefydlu diwylliant gwaith cadarnhaol.
70. Mae'r gwaith o gyflawni'r Strategaeth Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2022-2025 yn mynd rhagddo'n dda. Bydd parhau i wireddu'r Cynllun Gweithredu'n sicrhau fod y Cyngor yn ymladd twyll yn llwyddiannus. Un o'r camau allweddol nesaf fydd datblygu asesiad o'r risg o dwyll ar gyfer y Cyngor cyfan a fydd yn helpu i wella gallu'r Cyngor i nodi achosion posib o dwyll, yn ogystal ag unrhyw wendidau yn ei drefniadau atal twyll, neu feysydd lle mae'r risg o dwyll yn uwch. Bydd hyn yn caniatáu i'r Cyngor dargedu ei adnoddau prin yn well a'i weithgareddau'n briodol, yn enwedig os, neu pryd, y bydd risgiau newydd yn gysylltiedig â thwyll yn dod i'r amlwg.
71. Yn olaf, mae ymddygiadau a gweithredoedd unigolion yn hanfodol bwysig wrth daclo'r risg o dwyll. Mae'n rhaid i bob un ohonom, yn staff ac aelodau fel ei gilydd, fynd ati i greu diwylliant sy'n elyniaethus i'r risg o dwyll a llygredd a sefydlu llinell glir rhwng yr hyn sy'n ymddygiad derbyniol ac annerbyniol o fewn y Cyngor.

Atodiad 1 – Beth yw Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd?

Twyll

Mae Deddf Twyll 2006 yn amlinellu tair ffordd y gellir cyflawni'r drosedd:

Mae'n golygu bod y tramgwyddwr ar ei ennill (yn ariannol fel arfer), tra bod rhywun arall (gan gynnwys sefydliad) ar ei golled, neu mae'n golygu fod rhywun arall yn wynebu colled.

Er enghraifft, gyda thwyll trwy gynrychiolaeth ffug, mae'r tramgwyddwr, yn fwriadol, yn cyflwyno hawliadau ffug am oramser, neu'n cyflwyno cymwysterau ffug yn ystod y broses recriwtio.

Mae enghraifft o dwyll trwy fetu â datgelu gwybodaeth yn cynnwys peidio â datgelu gwybodaeth i farnwr mewn achos cyfreithiol, gan olygu fod y sefydliad yn colli'r achos ac yn gorfod talu iawndal.

Mae twyll trwy gam-drin grym yn cynnwys enghreifftiau lle mae aelod o staff yn cam-drin ei safle i ddyfarnu contractau i ffrindiau a theulu, neu'n trosglwyddo taliadau credydwy'r i'w gyfrif personol ei hun.

Llwgwobrwyo

Mae Deddf Llwgwobrwyo 2010 yn nodi'r pedair ffordd o gyflawni'r drosedd:

- Llwgwobrwyo naill ai'n uniongyrchol neu trwy drydydd parti
- Derbyn llwgwobrwyon
- Llwgwobrwyo swyddog tramor
- Methiant gan sefydliad masnachol i atal llwgwobrwyfaeth (trosedd gorfforaethol)

Mae llwgwobrwyo yn gysyniad eang ac mae'n cynnwys cynnig, addo neu roi mantais ariannol neu fantais arall er mwyn cymell rhywun i gyflawni swyddogaeth gyhoeddus neu weithgarwch busnes mewn modd amhriodol neu eu gwobrwyo am wneud hynny. Mae'r Ddeddf hefyd yn rhoi ystyriaeth arbennig i feysydd gweithgarwch penodol, gan gynnwys lletygarwch a rhoddion.

Enghraifft o hyn yw rhywun yn rhoi mantais i un o weithwyr y Cyngor am beidio â gwneud eu gwaith yn briodol. Mae cynnig neu addo llwgwobr yn drosedd, nid oes rhaid rhoi taliad neu wobr; mae derbyn llwgwobr yn drosedd, yn ogystal â chytuno i dderbyn llwgwobr, neu ofyn am un. Gallai'r fantais gynnwys arian, tocynnau cyngerdd neu unrhyw fath arall o rodd neu letygarwch. Mae enghreifftiau'n cynnwys rhywun yn cynnig arian yn gyfnewid am:

- Beidio â gwirio cywirdeb cais am fudd-daliadau
- Darparu gwybodaeth gyfrinachol yn gysylltiedig â phroses dendro
- Dylanwadu ar un o ganlyniadau'r Cyngor e.e. llobio ar ran cwmnïau preifat

Mae dyletswydd gyfreithiol ar y Cyngor i atal llwgwobrwyo a gallai wynebu dirwy am beidio â gwneud hynny. Mae'n ddyletswydd ar staff i roi gwybod am unrhyw amheuan sydd ganddynt ynghylch camymddygiad ariannol neu broffesiynol. Y gosb am fod yn gysylltiedig â llwgwobrwyo yw hyd at 10 mlynedd yn y carchar a / neu ddirwy ddiderfyn.

⁸ [Strategaeth Atal Twyll Gweithredol y Llywodraeth - Government Counter Fraud Functional Strategy 2024-2027](#)

Llygredd

Er nad oes diffiniad cyfreithiol o beth yw llygredd, mae llygredd yn aml yn cael ei ystyried fel rhagflaenydd i llwgwobrwyo ac mae Llywodraeth Ei Fawrhydi yn defnyddio'r diffiniad a ddatblygwyd gan y Swyddfa Gartref.⁸

Yn aml mae llygredd yn cael ei ystyried fel rhagflaenydd i llwgwobrwyo ac mae'n cael ei ddiffinio fel:

"...cam-drin pŵer a roddwyd i unigolyn er budd personol sydd fel arfer yn torri cyfreithiau, rheoliadau, safonau uniondeb a/neu safonau ymddygiad proffesiynol."

Mae llygredd, neu rywun sy'n 'llwgr' yn ymwneud ag ymddygiad ac mae'n golygu diffyg uniondeb neu onestrwydd (ac fe all gynnwys llwgwobrwyo) neu gamddefnyddio statws i sicrhau mantais anghyfreithlon.

Defnyddir y term i ddisgrifio rhywun sy'n cymryd rhan mewn twyll, lladrad, gwyngalchu arian ac arferion troseddol neu niweidiol posib eraill lle byddant yn ymddwyn yn groes i ddiddordebau'r Cyngor er mwyn sicrhau mantais iddyn nhw eu hunain neu i eraill.

Er enghraifft:

- Camddegongli gwybodaeth am berfformiad yn fwriadol
- Derbyn arian neu rodd yn gyfnewid am ddyfarnu contract
- Dwyn asedau (gliniaduron, offer)
- Rhoi gwybodaeth sensitif i drydydd parti er mwyn rhoi mantais iddynt mewn proses dendro
- Peidio datgelu gwrthdaro buddiannau er mwyn sicrhau mantais ariannol
- Defnyddio eu dylanwad i sicrhau swydd i ffrindiau / teulu.

Atodiad 2 – Cyflawni'r Cynllun Gweithredu Atal Twyll, Llwgwobrwyo a Llygredd 2022-2025

Mater / Risg	Gweithredu	Gan Bwy	Pryd	Statws Presennol
Mae'r risg o 'fygythiad mewnol' wedi cynyddu dros hanner ers 2021	Byddwn yn cynnal adolygiad archwilio mewnol o'r trefniadau ar gyfer datgan gwrthdaro buddiannau posib yn ystod 2022-23.	Archwilio Mewnol	Mawrth 2023	Paratowyd adroddiad drafft anffurfiol a'i rannu gyda'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151, a'r Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid Corfforaethol. Fodd bynnag, mae'r gwaith wedi'i roi o'r neilltu am y tro oherwydd y rhaglen STAR i wella prosesau caffael o fewn y Cyngor. Mae'n cynnwys ffrwd gwaith i ddatblygu gofynion Datgan Diddordebau, fel eu bod yn fwy cadarn ac yn cael eu hawdurdodi trwy'r Rheolau Gweithdrefn Caffael. Bydd templed diwygiedig yn cael ei ddatblygu i adlewyrchu arfer orau, a chytunir pryd a sut y dylid defnyddio'r datganiadau hyn, a bydd yn cael ei gynnwys mewn prosesau caffael ac yn y Llawlyfr Caffael.
Mae Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl wedi cael eu nodi gan yr FFCL fel un o'r prif risgiau o dwyll mewn llywodraeth leol	Byddwn yn cynnal adolygiad archwilio mewnol o'r trefniadau ar gyfer rheoli'r risgiau o dwyll yn gysylltiedig â Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl yn ystod 2023-24.	Archwilio Mewnol	Mawrth 2024	Cwblhawyd. Cyflwynwyd adroddiad i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Ebrill 2024 .
Twyll tenantiaeth yw'r twyll sy'n tyfu gyflymaf yn y DU	Er bod y Pennaeth Gwasanaethau Tai yn nodi fod y risg o dwyll tenantiaeth, yn gyffredinol, yn isel ar Ynys Môn, byddwn yn gweithio gyda'r Fenter Twyll Genedlaethol i nodi:	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Rheolwr Gwasanaeth Tai Cymunedol,	Mawrth 2023	Cwblhawyd. Trosglwyddwyd data a barwyd fel rhan o'r Fenter Twyll Genedlaethol i'r Gwasanaeth Tai a chafodd ei ymchwilio. Gweler Adroddiad Canlyniadau'r Fenter Twyll Genedlaethol 2022-23 .

Mater / Risg	Gweithredu	Gan Bwy	Pryd	Statws Presennol
	<ul style="list-style-type: none"> achosion lle mae'n ymddangos fod unigolyn yn byw mewn dau gyfeiriad gwahanol, sy'n awgrymu efallai bod tenantiaid yn gosod eu heiddo i rywun arall neu'n dal mwy nag un denantiaeth achosion lle nad yw'r cyngor wedi cael eu hysbysu am farwolaeth tenant gan olygu nad ydynt wedi cael eu tynnu oddi ar y denantiaeth achosion lle mae'n ymddangos fod unigolyn wedi cofrestru ar y rhestr aros gan ddefnyddio cyfeiriad gwahanol i'r un a gofnodir ar y system rhenti tai, gan awgrymu nad ydynt wedi hysbysu'r cyngor am newid yn eu hamgylchiadau, neu eu bod wedi darparu gwybodaeth ffug. 	Gwasanaethau Tai		<p>Cwblhawyd Archwiliad Mewnol hefyd, mewn perthynas â Rheoli'r Risg o Dwyll Tenantiaeth, ym mis Medi 2023 a ddaeth i'r casgliad fod trefniadau digonol ar waith gan y Gwasanaeth Tai i reoli'r risg o dwyll tenantiaeth tai, a bod rheolaethau sylfaenol ar waith i rwystro a lliniaru'r risg o dwyll wedi'u darparu o fewn polisiau a chontractau'r gwasanaeth. Er hynny, roedd rhai gwendidau cymedrol o safbwynt llywodraethu ac roedd lle i wella rhai rheolaethau mewnol, ac fe wnaethom godi pum mater i reolwyr eu hystyried.</p> <p>Rydym yn parhau i ddarparu cymorth i'r Rheolwr Gwasanaeth Tai Cymunedol, Gwasanaethau Tai, gan gynnwys darparu cyngor ac arweiniad ar bolisi Twyll Tenantiaeth y Gwasanaethau Tai.</p>
Gostyngiad person sengl y dreth gyngor yw'r ail faes twyll sy'n tyfu gyflymaf yn y DU	<p>Byddwn yn parhau i weithio gyda'r Rheolwr Gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau er mwyn cynorthwyo gydag adolygiadau rheolaidd o ostyngiadau pobl sengl.</p> <p>Byddwn hefyd yn trosglwyddo canlyniadau'r data a barwyd mewn perthynas â chynllun gostyngiadau'r dreth gyngor ar gyfer pobl sengl a'r gofrestr etholiadol fel rhan o ymarfer paru data'r Fenter Twyll Genedlaethol ar gyfer 2022-24.</p>	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Rheolwr Gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau	Parhaus Mawrth 2023	Cwblhawyd. Trosglwyddwyd y data a barwyd i'r Gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau. Er hynny, oherwydd blaenoriaethau eraill, nid yw'r gwasanaeth wedi ymchwilio i'r data a barwyd. Cyflwynwyd dau adroddiad ar gynnydd y gwaith yn gysylltiedig â'r Fenter Twyll Genedlaethol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn Rhagfyr 2023 a Gorffennaf 2024 .
Amcangyfrifir bod consesiynau parcio i'r anabl (Cynllun	Byddwn yn gweithio gyda Cyswllt Môn i gryfhau ein gweithgareddau atal twyll yn y maes hwn.	Pennaeth Archwilio a risg ar y cyd â Rheolwr Profiad y Cwsmer	Ar waith	Cwblhawyd. Gweithio gyda Cyswllt Môn i sicrhau bod prosesau rheoli mewnol yn cael eu cryfhau er mwyn sicrhau bod gweinyddwyr 'Bathodynau Glas' yn gallu croesyfeirio

Mater / Risg	Gweithredu	Gan Bwy	Pryd	Statws Presennol
Bathodynnau Glas) yn gyfrifol am 17% o'r holl achosion o dwyll yn y sector cyhoeddus	Byddwn hefyd yn trosglwyddo canlyniadau data a barwyd mewn perthynas â chonhesiynau parcio i'r anabl a phobl a fu farw o ymarfer paru data y Fenter Twyll Genedlaethol 2022-23.	Cyswllt Môn, Trawsnewid Corfforaethol	Mawrth 2023	manylion deiliaid bathodynnau glas gyda chofnodion marwolaethau, gan sicrhau fod y bathodynnau'n cael eu canslo'n brydlon. Rhagfyr 2023 .
Caffael oedd un o'r meysydd lle'r oedd y canfyddiad o dwyll ar ei uchaf yn 2019-20	Byddwn yn gweithio gyda'r Rheolwr Caffael i roi'r cynllun gweithredu ar waith yn dilyn yr adolygiad archwilio mewnol ar 'Reoli'r Risg o Dwyll a Llygredd ym maes Caffael' a gynhaliwyd ym mis Awst 2022.	Pennaeth Archwilio a Risg	Mawrth 2023	Mae'r gwaith yn mynd rhagddo. Mae dau o'r chwech 'Mater/Risg' yn y Cynllun Gweithredu yn parhau i fod angen sylw. <ol style="list-style-type: none"> 1. Ni sefydlwyd y Gweithgor Atal Twyll eto. 2. Mae system ar gyfer adrodd, yn gyfrinachol, am dwyll posib neu wirioneddol yn cael ei datblygu gyda Thîm y We a bydd yn rhan o'r system Rheoli Cysylltiadau Cwsmer (CRM). Bwriedir rhoi'r system ar waith ym mis Tachwedd 2024.
Mae prosesau prynu i dalu yn agored i dwyll oherwydd bod nifer uchel o daliadau'n cael eu prosesu, maent yn cynnwys cyflenwyr amrywiol, mae heriau staffio'n bodoli ac maent yn cynnwys	Byddwn yn parhau i weithio gyda'r Tîm Credydwy'r i nodi ac atal gwallau a thwyll, gan gynnwys trwy ddadansoddi data (monitro parhaus) a chyhoeddi rhybuddion gan y Rhwydwaith Atal Twyll Cenedlaethol (NAFN) a rhybuddion twyll eraill.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Rheolwr Tîm Cyflogau a Thaliadau	Ar waith	Ar waith. Mae monitro parhaus yn digwydd bob blwyddyn. Cyhoeddwyd adroddiad ym Medi 2024 a'i gyflwyno i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Rhybuddion NAFN a gyhoeddwyd – gweler Atodiad 3 .

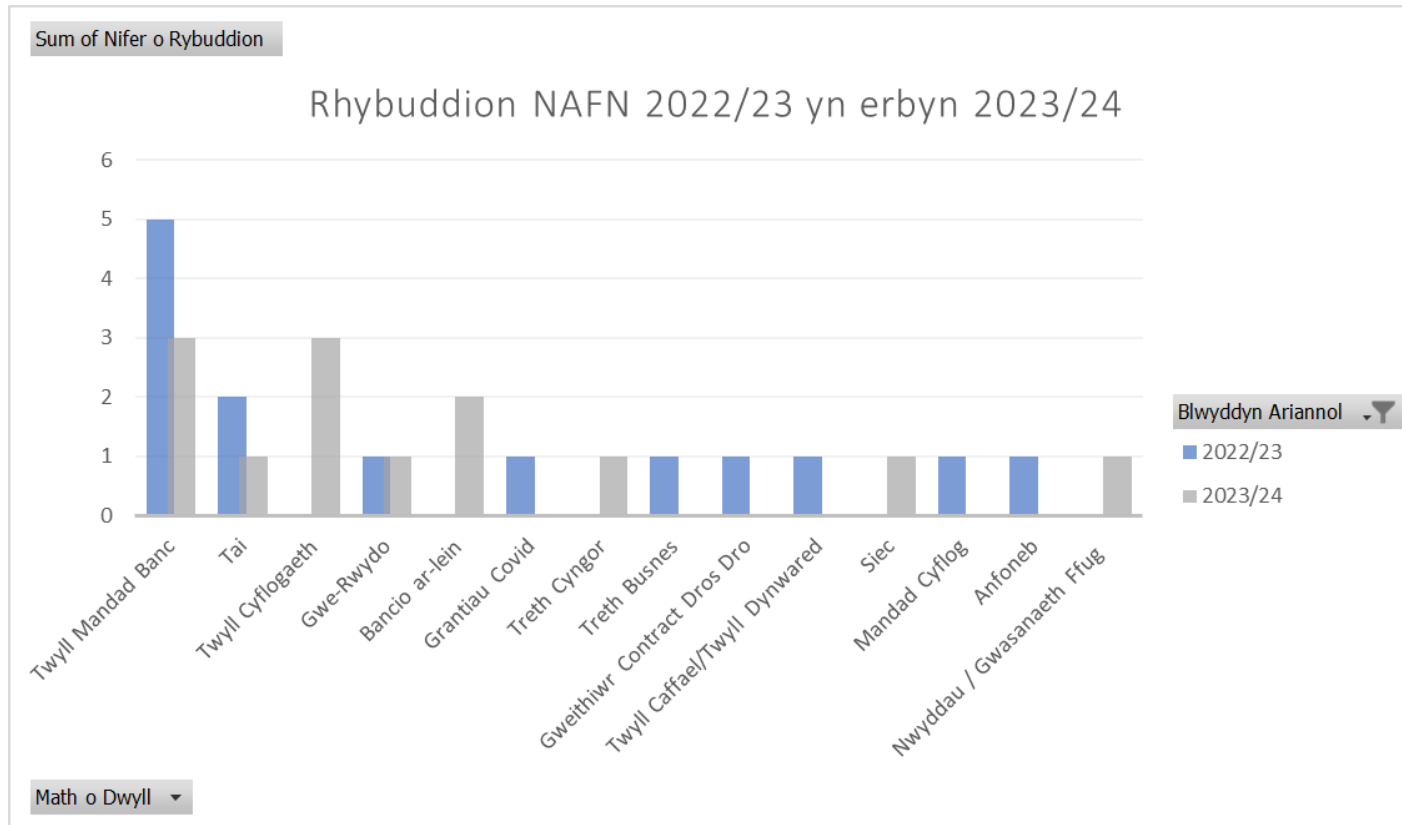
Mater / Risg	Gweithredu	Gan Bwy	Pryd	Statws Presennol
trafodion gwerth uchel				
Bod â threfniadau cadarn a chefnogaeth y pwyllgor gwaith i sicrhau fod mesurau atal twyll, llwgrwobrwyo a llygredd yn cael eu gwreiddio ym mhob rhan o'r sefydliad.	<p>Bydd rhoi fframwaith atal twyll corfforaethol ar waith, sy'n darparu ystod lawn o elfennau lefel uchel, yn cyfrannu at sicrhau fod gan y Cyngor strategaeth atal twyll effeithiol. Mae gan y Cyngor fframwaith cadarn o weithdrefnau a pholisïau, a gyda'i gilydd maent yn gweithredu fel rhwystr effeithiol yn erbyn gweithgareddau twyllodrus ac yn darparu ffordd o adrodd am dwyll a llygredd, neu eu canfod. Felly, byddwn yn cynnal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rhaglen ddiweddarau polisïau gynhwysfawr • gweithgareddau i godi ymwybyddiaeth am atal twyll • pecyn e-ddysgu 	Pennaeth Archwilio a Risg	Rhagfyr 2023	<p>Ar waith:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bydd y polisïau wedi cael eu diweddarau erbyn diwedd 2024/25. • Darparwyd rhaglen hyfforddiant dros wythnos gyfan ym mis Rhagfyr 2023 a chynhaliwyd dwy sesiwn ychwanegol ym mis Mawrth 2024. • Datblygwyd pecyn e-ddysgu a bydd yn cael ei gyflwyno i gyd-daro â'r Wythnos Ryngwladol Ymwybyddiaeth o Dwyll, 17 – 23 Tachwedd 2024
Nodi, asesu a deall y risgiau o dwyll yw conglfaen trefniadau atal twyll effeithiol	<p>Ar y cyd â gwasanaethau, byddwn yn datblygu tair ffrwd waith allweddol fydd yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ceisio nodi'r risgiau twyll o fewn y Cyngor • asesu gweithgareddau rheoli twyll a'u heffeithiolrwydd, a • neilltuo digon o adnoddau i ymchwilio a chanfod twyll pan dderbynnir adroddiadau am dwyll <p>Bydd gweithgor atal twyll yn cael ei ddatblygu i helpu i nodi'r risg o dwyll o fewn y Cyngor.</p> <p>Byddwn yn gweithio gyda'r grŵp i ddatblygu asesiad o'r risg o dwyll er mwyn nodi twyll posib y gallai gwasanaethau fod yn agored iddo. Bydd yr asesiad yn amcangyfrif effaith bosib unrhyw dwyll a pha mor debygol ydyw o ddigwydd. Bydd canlyniadau'r asesiadau'n caniatáu i'r Cyngor</p>	Pennaeth Archwilio a Risg	Rhagfyr 2023	Mae sefydlu Gweithgor Atal Twyll yn hanfodol ar gyfer y weithred hon. Cyflwynir cynnig i'r Tîm Arweinyddiaeth yn 2024 fydd yn gofyn am eu cefnogaeth i sefydlu'r grŵp.

Mater / Risg	Gweithredu	Gan Bwy	Pryd	Statws Presennol
	ddeall yn well beth yw'r bygythiadau o dwyll sy'n ei wynebu. Bydd yr asesiadau'n cael eu defnyddio hefyd fel adnodd er mwyn helpu i ganolbwyntio adnoddau ar y risgiau twyll mwyaf perthnasol.			
Yn aml, atgyfeiriadau ymatebol yw prif ffynhonnell gwaith y Tîm Archwilio Mewnol.	Yn aml mae atgyfeiriadau'n cael eu gwneud gan fod y cyhoedd neu weithwyr yn effro a dyna sy'n caniatáu i'r mater gael ei ganfod. Byddwn yn edrych ar ddarparu adnodd adrodd am dwyll ar gyfer staff a'r cyhoedd er mwyn iddynt adrodd am bryderon.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â Rheolwr y Tîm TG	Mehefin 2023	Ar waith. Gohiriwyd y gwaith gan fod Tîm y We yn gweithio ar y System Rheoli Cysylltiadau Cwsmer (CRM). Datblygwyd system ar gyfer adrodd am dwyll ac mae'n cael ei phrofi ar hyn o bryd gyda chymorth Rheolwr Busnes a Strategaeth y Gwasanaeth Adnoddau. Rhagwelir y bydd y system yn cael ei chyflwyno i gyd-daro â'r Wythnos Ryngwladol Ymwybyddiaeth o Dwyll, 17-23 Tachwedd 2024.
Gwneud y defnydd gorau o wybodaeth a thechnolegau trwy gymryd rhan yn y Fenter Twyll Genedlaethol	Byddwn yn cymryd rhan yn yr ymarferion a gynhelir yn flynyddol a bob dwy flynedd gan y Fenter Twyll Genedlaethol, sy'n defnyddio data a ddarperir gan tua 1,200 o sefydliadau sy'n cymryd rhan o'r sector cyhoeddus a phreifat, er mwyn atal a chanfod twyll. Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol ynparu data electronig oddi fewn a rhwng cyrff sector cyhoeddus a phreifat ac mae'r cyrff hyn yn cynnwys awdurdodau heddlu, byrddau prawf lleol, awdurdodau tân ac achub, yn ogystal â chynghorau lleol a nifer o gyrff sector cyhoeddus. Mae ymarfer paru data'r Fenter Twyll Genedlaethol yn chwarae rhan bwysig wrth amddiffyn y pwrs cyhoeddus rhag y risg o dwyll.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â gwasanaethau	Ar waith	Ar waith. Gweler Adroddiad Canlyniadau'r Fenter Twyll Genedlaethol 2022-24 a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn Rhagfyr 2023 a Gorffennaf 2024 . Mae'r amserlen ar gyfer ymarfer 2024-2026 newydd gael ei rhyddhau a bydd data'n cael ei lwytho ym mis Hydref 2024.
Hyrwyddo diwylliant atal twyll	Byddwn yn hyrwyddo diwylliant atal twyll o fewn y Cyngor trwy roi cyhoeddusrwydd ar y cyfryngau cymdeithasol i effaith twyll ar y Cyngor a'r gymuned.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Tîm Cyfathrebu Corfforaethol	Ar waith	Heb gychwyn. Er bod y rhaglen o hyfforddiant ymwybyddiaeth wedi'i darparu, a rhybuddion y Rhwydwaith Cenedlaethol Atal Twyll (NAFN) wedi cael eu cylchredeg, nid yw'r rhaglen gyfathrebu fwy cyffredinol wedi cychwyn eto.

Mater / Risg	Gweithredu	Gan Bwy	Pryd	Statws Presennol
Codi ymwybyddiaeth	Y ffordd orau o atal twyll yw trwy rannu gwybodaeth a chodi ymwybyddiaeth. Felly, ar y cyd â'r Tîm Hyfforddi a Datblygu, byddwn yn cynnal digwyddiadau rheolaidd er mwyn codi ymwybyddiaeth o dwyll, gan gynnwys cyhoeddi cylchlythyron, cynnal sesiynau hyfforddi a sesiynau briffio.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Rheolwr Hyfforddi a Datblygu	Ar waith	Ar waith. Darparwyd rhaglen hyfforddiant dros wythnos gyfan ym mis Rhagfyr 2023, a chynhaliwyd dwy sesiwn ychwanegol ym mis Mawrth 2024. Mae trafodaethau'n mynd rhagddynt gyda'r darparwr er mwyn darparu rhagor o sesiynau yn hwyrach ymlaen yn 2024. Bydd y pecyn e-ddysgu a'r system adrodd am dwyll yn cael eu lansio i gyd-daro â'r Wythnos Genedlaethol Ymwybyddiaeth o Dwyll, 17-23 Tachwedd 2024.
Adrodd am Dwyll	Mae angen rhoi gwybod i'r tîm Archwilio Mewnol am bob digwyddiad sy'n gysylltiedig â thwyll. Byddwn yn cyflwyno canlyniadau ymchwiliadau a gwersi i'w dysgu i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a'r Tîm Arweinyddiaeth.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â gwasanaethau	Ar waith	Ar waith. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio'n derbyn gwybodaeth trwy'r Adroddiad Atal Twyll, Llwgwrwbrwyo a Llygredd Blynyddol a'r Diweddariadau Archwilio Mewnol sy'n cael eu cyflwyno i bob cyfarfod o'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.
Cydweithio, dysgu gwersi a chau'r bwllch	Byddwn yn parhau i gydweithio o fewn rhanbarth gogledd Cymru i yrru gwelliannau mewn gweithgarwch atal twyll, gan gynnwys mynd i'r afael â 15 argymhelliad yr Archwilydd Cyffredinol yn ei adroddiad ym mis Gorffennaf 2020. Byddwn hefyd yn parhau i weithio tu hwnt i ffiniau cenedlaethol er mwyn cydweithio gydag Is-Grŵp Atal Twyll Prif Swyddogion Archwilio'r Gogledd Orllewin, er mwyn dysgu gwersi, rhannu arfer dda a chau'r bwllch.	Pennaeth Archwilio a Risg	Ar waith	Ar waith. Mae Gweithgor Atal Twyll Partneriaeth Archwilio Gogledd a Chanolbarth Cymru wedi cwblhau'r gwaith o ddatblygu templed i fynd i'r afael â 15 argymhelliad yr Archwilydd Cyffredinol. Bydd y Grŵp yn parhau i gyfarfod er mwyn rhannu gwybodaeth, trefnu hyfforddiant a thrafod risgiau sy'n dod i'r amlwg.
Amddiffyn y Cyngor a'i breswylwyr	Er mwyn sicrhau fod ein strategaeth atal twyll yn cyd-fynd â chyfrifoldebau diogelu'r Cyngor i warchod yr unigolion mwyaf bregus yn ein cymunedau, byddwn yn gweithio'n agos â thimau gofal i ddatblygu dulliau ar y cyd i nodi'r arfer orau ar gyfer atal twyll ym maes gofal cymdeithasol.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol	Ar waith	Nid yw'r gwaith wedi cychwyn eto.

Atodiad 3 – Rhybuddion y Rhwydwaith Cenedlaethol Atal Twyll⁹

Mae'r graff isod yn amlygu amrywiaeth a chwmpas y rhybuddion a dderbyniwyd ac a ddsbarthwyd o fewn y Cyngor yn ystod y ddwy flynedd ddiwethaf:

⁹ Mae'r Rhwydwaith Cenedlaethol Atal Twyll (NAFN) yn sefydliad sector cyhoeddus sy'n darparu gwasanaeth data a gwybodaeth a Chyngor Bwrdeistref Fetropolitanidd Tameside sy'n gyfrifol amdano ar hyn o bryd. Sefydlwyd NAFN yn 1997 gan grŵp craidd o awdurdodau lleol ledled Cymru a Lloegr er mwyn cydweithio i gyfnewid gwybodaeth er mwyn mynd i'r afael â thwyll ar hyd a lled y wlad. Ar hyn o bryd mae bron i 90% o awdurdodau lleol yn aelodau, ynghyd ag awdurdodau cyhoeddus cysylltiedig, gan gynnwys darparwyr tai cymdeithasol. Mae NAFN yn darparu amrywiaeth eang o wasanaethau data a gwybodaeth. Ynghyd â'n cydweithwyr yn yr adran Safonau Masnach, rydym yn defnyddio NAFN at bob math o ddibenion. Yn benodol, rydym yn defnyddio gwasanaeth NAFN i rybuddio cydweithwyr ynglŷn ag achosion o dwyll o fewn y sector yng Nghymru a Lloegr. Mae'r rhybuddion hyn wedi bod yn allweddol o ran cynyddu ymwybyddiaeth swyddogion, a'r Tîm Taliadau yn benodol, ynglŷn ag achosion o dwyll yn y sector ar hyn o bryd.